

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ และพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน การวิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมในส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2553)

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 4 ด้าน คือ

(1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม คือ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

(2) ด้านองค์กรชุมชน คือ ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

(3) ด้านการจัดการ คือ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

(4) ด้านการเรียนรู้ คือ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนเป็นเจ้าของ (2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ (3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง (4) ยกระดับคุณภาพชีวิต (5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ (10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เสริมสร้างความรู้ด้านเกษตรควบคู่กับการพักผ่อนและความบันเทิง นักท่องเที่ยวสามารถร่วมสัมผัสกับวิถีชีวิตเกษตร ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการเกษตรที่หลากหลาย เพื่อสร้างทักษะแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตรและได้รับความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสามารถซื้อหาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์ชุมชนกลับสู่สำเนา (กรมการท่องเที่ยว, 2557)

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลากหลายกิจกรรม แล้วแต่สภาพจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

(1) ประเภทนักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่ การเข้าชมสวนเกษตร โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตในสวนหรือซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บได้ และทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้น ร่วมกับชาวบ้าน เช่น ขี่ควาย นั่งเกวียน และอื่น ๆ

(2) ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้าน การให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและสัมผัสกับชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะดวกและสะอาด โดยฟาร์มสเตย์ เป็นบริการท่องเที่ยวในลักษณะต่อยอดจากกิจกรรมการผลิตภาคเกษตร ไม่ว่าจะเป็นในภาคการเพาะปลูก ปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือการทำประมงในแหล่งธรรมชาติ ฟิชซิ่ง ปาร์ก เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทฟาร์มโคนม ฟาร์มแกะ แพะ ทั้งหมดนี้อยู่ในกรอบของการพัฒนาแบบฟาร์มสเตย์ทั้งสิ้น

(3) ประเภทอบรมให้ความรู้เกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำการเกษตรแผนใหม่ เช่น การปลูกและการดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อาจ

มีการให้ใบประกาศนียบัตรด้วย การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การศึกษาแมลงที่มีประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การทำน้ำตาลมะพร้าวและน้ำตาลโตนด ฯลฯ

(4) ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านของเกษตรกรของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ ผลไม้สด ดอกไม้สด เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูก

(5) ประเภทให้ลู่ทางธุรกิจ ช่วงที่ธุรกิจอื่น ๆ ประสบปัญหาจากธุรกิจตกต่ำให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อหาลู่ทางในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร เพราะเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนเร็ว การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยเอื้อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางที่ช่วยภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันอีกด้วย

ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถแบ่งได้ 3 ประเภทดังนี้ (1) แบบกิจกรรมรายบุคคล ได้แก่ การนำเที่ยวชมสวนของเกษตรกรรายบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่น สวนทุเรียน มังคุด สวนไม้ดอกไม้ประดับ หรือแม้แต่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ผู้เยี่ยมชมจะได้รับความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการ การตลาดแล้วยังสามารถซื้อผลผลิตต่าง ๆ ที่ทางสวนจัดขึ้นอีกด้วย (2) กิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลหรือเทศกาล เช่น การจัดงานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะ โรงเรียนทุ่งทานตะวันบาน ทุ่งดอกปทุมมา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบนี้จะมีขึ้นเฉพาะในช่วงที่มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการเกษตรเท่านั้น และ (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรในชุมชน ร่วมกันจัดตั้ง บริหาร และจัดการท่องเที่ยว โดยกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความร่วมมือสนับสนุนในการจัดทำโครงสร้างทางกายภาพ การจัดภูมิทัศน์ การให้แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของเกษตรกรในชุมชน (กรมการท่องเที่ยว, 2557)

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษคือ Potentiality โดย วิวัฒน์ชัย บุญภักดิ์ (2536) ได้กล่าวว่าศักยภาพ คือ ความสามารถหรือความพร้อมในตัวองสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุงการจัดการหรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นสำหรับการพัฒนาศักยภาพ ดังงานวิจัยของ ดร.ณ ไกรศรี (2554) ระบุว่าคือการนำความรู้ความสามารถที่อยู่ภายใต้ตัวบุคคลใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคคลและองค์กร นำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้อย่างมีกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างง่ายดายและรวดเร็วทำให้การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อมีศักยภาพที่อยู่ในบุคคล

แต่ละคนได้รับการพัฒนาและผลลัพธ์ที่ตามมาคือความสำเร็จขององค์การวิธีการนำแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพไปใช้โดยส่วนใหญ่จะใช้ในการอธิบายศักยภาพของชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ศักยภาพในการรวมกลุ่ม ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพของการบริหารจัดการ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตั้งเช่นงานวิจัยของ เกษราพร ทิราวงศ์และอำนาจพร ใหญ่ยิ่ง (2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและกำหนดทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนแม่แรม เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งผลการศึกษาพบว่าได้มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านบุคลากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

2.1.4 ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เราจะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างไร ซึ่งมงคล ด้านธารินทร์ (2541) เสนอว่าควรสนใจอย่างน้อย 3 ประการได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และกำไรส่วนเกิดจากเศรษฐกิจชุมชน

(1) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน

ซึ่งถ้าหากละเลยจะทำให้กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนเกิดได้ยาก และไม่ยั่งยืน

(1.1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยพัฒนาผู้นำให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องทำการผลิต การแปรรูป การค้า ความสามารถในการระดมทุน การจัดการด้านต่าง ๆ พัฒนาชาวบ้าน และพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นผู้รู้อย่างลึกซึ้งในอุดมการณ์ และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสาน เพื่อเศรษฐกิจชุมชน

(1.2) การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน การสร้างกลุ่ม และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของกลุ่มที่มีผู้นำเป็นชาวบ้าน นับว่าเป็นหัวใจของเศรษฐกิจชุมชน

(1.3) การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินทุน ซึ่งเงินทุนที่ได้จากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมออมทรัพย์ การระดมทุน การตั้งธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น จะถูกใช้ไปอย่างสมเหตุสมผล ขณะที่เงินทุนที่รัฐสนับสนุนจะถูกใช้ไปอย่างไม่ระมัดระวัง เนื่องจากชาวบ้านมักถือว่าไม่ใช่เงินของตนเองการพัฒนาพื้นฐานกายภาพการพัฒนาสาธารณูปโภคต่าง ๆ โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค การผลิต

(2) กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อมีการพัฒนาพร้อมทั้ง 4 ด้านแล้ว กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนก็จะดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมในกระบวนการนี้ อาจจำแนกเป็นการเกษตรกิจกรรม ต่อเนื่อง การเกษตร และนอกการเกษตร กิจกรรมลานค้าชุมชน เช่น การจัดหาพื้นที่แล้วนำผลิตภัณฑ์มาขาย เป็นต้น กิจกรรมร้านค้าชุมชน การท่องเที่ยว เช่น ฟันฟูสภาพแม่น้ำลำคลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การผลิตภายใต้ระบบการรับช่วง เช่น การรับงานจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการขนาดใหญ่มาทำที่บ้าน แต่ต้องระวังว่าผลประโยชน์จะตกอยู่กับชุมชนหรือไม่

(3) กำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อเกิดกำไรจากเศรษฐกิจผลประโยชน์ก็ควรตกกับชุมชน โดยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน กิจกรรมที่มักได้รับการอุดหนุน ได้แก่ การศึกษา เช่น ในรูปของหนังสือเรียน อาหารกลางวัน อุปกรณ์กีฬา การให้การอนุเคราะห์ในชุมชน เช่น การให้เงินทุนประกอบอาชีพแก่เยาวชน การให้เงินช่วยเหลือ การรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ การสร้างสาธารณูปโภค เช่น การสร้างประปาหมู่บ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างคน ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้

2.1.5 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึง แนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนให้ดำเนินไปในทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าในโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญเป็นสิ่งที่ทุกสังคมปรารถนา และพยายามหาหนทางไปสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่างๆตามระบบความคิด ความเชื่อ และกำหนดอุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาที่มีผลสืบเนื่องไปถึงวิถีการดำรงชีวิตต่างๆ ของคนในสังคม (พรชัย เจตมานัน, 2556)

1) จุดมุ่งหมายของระบบเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- สามารถพึ่งตนเองได้
- ให้อภัยจากความยากจน
- ให้พอมีพอกิน และมีสัมมาอาชีพ
- ให้มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
- ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี และพอใจ

2) ฐานความคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง

ฐานความคิด การพัฒนาเพื่อความพอเพียงควรมีหลักการ ดังนี้ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่”สร้าง “พลังงานทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชนยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวกส่งเสริม สนับสนุนใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง “คุณธรรมจริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ วิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต – แปรรูป – ขาย – บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่น ไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่าย ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษา คู่มือ และฝึกอบรม

2.1.6 การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย Strength คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่ Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ ภายในองค์กรที่เป็นผลและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอก ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ Threats คือ อุปสรรคหมายถึงปัจจัย และสถานการณ์ภายนอกที่ได้วางการทำงานขององค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาส และอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงซึ่งกัน

และกันเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาส กลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วย เหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม (นันทยา หุตานุวัตร, 2546)

2.1.7 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การกำหนด แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ การบริการและความปลอดภัย เพื่อการยกระดับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4) ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยคำนึงถึงการสร้างจิตสำนึกและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ,2557)

การกำหนดกรอบแนวคิดและกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พิจารณาจากองค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 5 ปัจจัย ร่วมกับมุมมองด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน 5 ปัจจัยดังนี้

1) องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) (2) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (3) ปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) (4) ปัจจัยด้านความหลากหลายของกิจกรรม (Activities) (5) ปัจจัยด้านที่พัก (Accommodation)

2) มุมมองด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Site Management) (2) ปัจจัยด้านแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร (Knowledge Management) (3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและความเข้มแข็ง (Community Participations and Community Strength) (4) ปัจจัยด้านความมีไมตรีจิต (Hospitality) (5) ปัจจัยด้านความปลอดภัย (Safety)

ผลการพิจารณาปัจจัยย่อยทั้ง 10 ปัจจัย สามารถกำหนดตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ 4 องค์ประกอบ คือ

1. ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

องค์ประกอบที่ 1 : ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม ดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากการวางแผนบุคลากร งบประมาณ ผลผลิตทางการเกษตร แผนการตลาด เป็นต้น
- 2) การกำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ เช่น กำหนดเขต การใช้ประโยชน์ พื้นที่เพื่อการเกษตร พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว พื้นที่อนุรักษ์ถนนและลานจอดรถ เป็นต้น
- 3) การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมด้านการรักษาความปลอดภัย การรักษาพยาบาลเบื้องต้นเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย
- 4) การจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย และมลพิษ ในอากาศที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 5) การยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน การรักษาวินัยธรรม การจ้างงานและสร้างรายได้ในชุมชน
- 6) การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ บริษัทท่องเที่ยว ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน
- 7) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการผลิต ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ การผลิตแบบปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย
- 8) การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การรักษาความสะอาดห้องน้ำและที่พัก การดูแลรักษาระบบถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์การปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว
- 9) การส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ การแปรรูปผลผลิตการเกษตร ไปเป็นผลิตภัณฑ์เกษตร การพัฒนาฉากและบรรจุภัณฑ์ การยกระดับมาตรฐานสินค้าไปสู่สากล เพื่อสร้างแรงจูงใจในการซื้อสำหรับลูกค้า
- 10) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แผ่นพับ ป้ายโฆษณาการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์หนังสือพิมพ์วิทยุหรือโทรทัศน์ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 2 : ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ความพร้อมในการจัดหาบริการขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอีกทั้งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เดินทางสะดวกและปลอดภัย (ความสะดวกพิจารณาจากช่วงเวลาที่สามารรถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ต่อปี)

2) ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ต

3) ความพร้อมด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ การมีหรือไม่มี ที่พักในแหล่งท่องเที่ยวประเภทของที่พัก เช่น ที่พักแบบโฮมสเตย์หรือแบบกางเต็นท์นอน

4) ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น ไม่มีอาหารบริการ มีอาหารบริการเฉพาะเมื่อสั่งจองล่วงหน้า และมีร้านอาหารบริการในแหล่งท่องเที่ยว

5) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวหรือไม่มีการกระจายหรือส่งต่อนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือไม่ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเกินกว่าจำนวนที่กำหนด

6) การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว มีบุคลากรพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลาหรือไม่และมีเพียงพอหรือไม่ ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

7) การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว มีการกำหนดช่วงฤดูกาลหรือระยะเวลา เปิด-ปิด ของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวได้ตลอดปีหรือไม่

องค์ประกอบที่ 3 : ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึงความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับตัวสินค้าที่ให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว มีการบรรยาย แนะนำสถานที่และกิจกรรมการท่องเที่ยว แจ้งให้ทราบถึงกติกาและการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวขณะเยี่ยมชมหรือพักอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2) มีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่ออธิบายถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน มัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ หรือไม่

3) ร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ระลึก สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว จับจ่ายซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ใช้ในแหล่งท่องเที่ยว หรือนำกลับบ้าน

4) ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่ เสริมสร้างความรู้ การพักผ่อน และให้ความบันเทิง ภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ประเภท

5) การให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เอกสารหรือ แผ่นพับ บอร์ดหรือป้ายแสดงข้อมูลหรือความรู้ด้านการเกษตร และการสาธิตวิธีปฏิบัติ

6) การให้บริการด้านยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ บริการรถพ่วงรถจักรยาน หรือพาหนะต่างๆ สำหรับบริการนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ หรือส่วนบุคคล

7) การให้บริการติดต่อสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการส่งจดหมาย โทรศัพท์ภายในและภายนอกประเทศ บริการอินเทอร์เน็ต

8) การให้บริการการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ การให้บริการอุปกรณ์ฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการให้บริการฝึกอบรมเป็นหมู่คณะ

9) การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ บริการผู้สูงอายุและคนพิการหรือไม่ ที่สำคัญ ได้แก่ ห้องน้ำ ทางลาดเอียง ทางสัญจร สื่อเพื่อ การเรียนรู้และฝึกอาชีพผู้สูงอายุและคนพิการ

องค์ประกอบที่ 4 :ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึงความสามารถ ในการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) ความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะ ที่เป็นต้นแบบของการทำเกษตรกรรม เช่น การผลิตพืชแบบไม่ใช้ดิน ฟาร์มโคนมสมัยใหม่ ที่มีคุณค่า ต่อการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยว

2) ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเกษตร ทฤษฎีใหม่ การเกษตรกรรมแบบธรรมชาติหรือเกษตรอินทรีย์การผลิตสารชีวภาพ เพื่อกำจัดศัตรูพืชเป็นต้น

3) สภาพธรรมชาติและความสะดวกสบายของแหล่งท่องเที่ยว มีความสวยงามตามธรรมชาติ หรือได้รับการและตกแต่งภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม และกลมกลืนกับธรรมชาติ

4) ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท ภายในระยะรัศมี 20 กิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ หรือไม่ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เป็นต้น

5) การได้รับรางวัล ใบรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ จากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือสิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น รางวัลกินรีรางวัลโลกสีเขียว ตราสัญลักษณ์ A (Agrotourism) ใบรับรอง GAP จากกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

6) ความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อจำหน่ายสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ไวน์ สบู่ สมุนไพร ผลไม้แปรรูป สินค้าหัตถกรรม เป็นต้น

7) ความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การอบ การนวดและประคบสมุนไพร การขี่ม้า การรีดนมวัว การเก็บผลไม้ การคราดหอย การตกปลา การนั่งช้าง เป็นต้น

8) การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร ได้แก่ การร่วมกิจกรรมและพักค้างคืนกับเกษตรกรในที่สูง การสัมผัสชีวิตของชาวนาไทยในภาคกลาง การร่วมกิจกรรมกับชาวประมงชายฝั่งทะเล การร่วมกินอยู่และทำกิจกรรมกับชาวสวนอัมพวา เป็นต้น

หลักการและวิธีการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

วิธีการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1) การใช้แบบประเมินเป็นเครื่องมือในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 34 ตัวชี้วัด และจะต้องประเมินผ่านทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก จึงจะได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่ละองค์ประกอบหลัก ถูกกำหนดให้มีความสำคัญเท่ากัน หรือ คิดเป็นร้อยละ 25 เท่ากัน

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบหลักการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

องค์ประกอบหลัก	คะแนนเต็ม
1. ศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	25
2. ศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	25
3. ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	25
4. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	25
รวม	100

ที่มา: (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว, 2557)

กรอบตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 34 ตัวชี้วัด กำหนดเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) มี 3 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

ค่าคะแนน	หมายถึง
1	สูงกว่ามาตรฐาน
0.5	ได้มาตรฐาน
0	ต่ำกว่ามาตรฐาน

2) เกณฑ์การแปลความหมายของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นำค่าคะแนน รวมทั้งจำนวนได้จากสูตรที่ 2 แปลความตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับดีเยี่ยม มีคะแนนรวม ตั้งแต่ 81 คะแนนขึ้นไป
2. ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับดีมาก มีคะแนนรวม อยู่ระหว่าง 71-80 คะแนน

3. ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับดี มีคะแนนรวม อยู่ระหว่าง 61-70 คะแนน

* ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ มีคะแนนรวม ต่ำกว่า 61 คะแนนลงมา

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งประกอบไป 34 ตัวชี้วัด
ได้แก่

- 1) โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.1) ไม่มีโครงสร้างการบริหารงานขององค์กร
 - 1.2) มีเอกสารกำหนดโครงสร้างการบริหารงานขององค์กร แต่ไม่ได้สื่อสารให้บุคลากรทุกระดับรับรู้
 - 1.3) มีเอกสารกำหนดโครงสร้างการบริหารงานขององค์กร มีระเบียบข้อบังคับ หรือคู่มือพนักงาน มีป้ายแสดงผังโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรแสดงให้พนักงานทุกคนรับรู้และปฏิบัติตาม
- 2) การกำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ
 - 2.1) ไม่มีแผนผังแสดงเป็นรูปธรรม
 - 2.2) มีแผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน
 - 2.3) มีแผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน และจัดแสดงให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
 - 3.1) ไม่มีการจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว
 - 3.2) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และชุดเครื่องมือปฐมพยาบาล พร้อมยาสามัญประจำบ้าน (ไม่หมดอายุ)
 - 3.3) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำ หมู่บ้าน (อสม.) หรือเจ้าหน้าที่พยาบาลประจำแหล่งท่องเที่ยว และมีชุดเครื่องมือปฐมพยาบาลพร้อมยาสามัญประจำบ้าน (ไม่หมดอายุ)
- 4) การจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว
 - 4.1) ไม่มีการจัดการของเสีย
 - 4.2) มีการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสีย ภายในแหล่งท่องเที่ยว
 - 4.3) มีการจัดการของเสียอย่างเป็นระบบ
- 5) การยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ
 - 5.1) ชุมชนไม่ยอมรับหรือมีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับผลกระทบจาก การท่องเที่ยว

- 5.2) ชุมชนยอมรับและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- 5.3) ชุมชนยอมรับและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- 6) การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว
- 6.1) ไม่มีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ
- 6.2) มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับองค์กรระดับท้องถิ่น
- 6.3) มีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรระดับภาค / ประเทศ / นานาประเทศ
- 7) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 7.1) การจัดการการท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 7.2) การจัดการการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 7.3) การจัดการการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 8) การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 8.1) ไม่มีแผนการบำรุงรักษา
- 8.2) มีแผนการบำรุงรักษา
- 8.3) มีการดำเนินงานตามแผนการบำรุงรักษา
- 9) การส่งเสริมการขาย เพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
- 9.1) ไม่มีการส่งเสริมการขาย การเพิ่มมูลค่า และพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร
- 9.2) มีการส่งเสริมการขาย การเพิ่มมูลค่า และพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร ระดับท้องถิ่น (OTOP)
- 9.3) มีการส่งเสริมการขาย การเพิ่มมูลค่า และพัฒนาผลิตภัณฑ์เกษตร ระดับประเทศ
- 10) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว
- 10.1) ไม่มีแผ่นพับหรือเอกสารแนะนำแหล่งท่องเที่ยว
- 10.2) มีสื่อเพื่อการโฆษณา และประชาสัมพันธ์มากกว่า 2 ประเภท เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และเว็บไซต์ เป็นต้น
- 10.3) มีสื่อเพื่อการโฆษณา และประชาสัมพันธ์มากกว่า 2 ประเภท และมีเว็บไซต์ของตนเอง

- 11) เส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 11.1) การเดินทางเข้าถึงแหล่งไม่สะดวก
 - 11.2) การเดินทางเข้าถึงได้สะดวกบางช่วงฤดูกาล
 - 11.3) การเดินทางเข้าถึงได้สะดวกทุกฤดูกาล
- 12) ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน
 - 12.1) ไม่มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน
 - 12.2) มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์
 - 12.3) มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และอินเทอร์เน็ต
- 13) ความพร้อมด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
 - 13.1) ไม่มีที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว
 - 13.2) ไม่มีที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว แต่มีเครือข่ายบริการที่พัก ภายนอกแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง
 - 13.3) มีที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว
- 14) ความพร้อมด้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
 - 14.1) ไม่มีบริการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว
 - 14.2) มีบริการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะที่มีการสั่งจองล่วงหน้า
 - 14.3) มีร้านอาหารให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ
- 15) การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่
 - 15.1) ไม่มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว
 - 15.2) มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
 - 15.3) มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับ ของแหล่งท่องเที่ยว และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม
- 16) การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว
 - 16.1) ไม่มีบุคลากรรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ
 - 16.2) มีบุคลากรรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอเฉพาะเมื่อมีการติดต่อ ล่วงหน้า
 - 16.3) มีบุคลากรพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลา
- 17) การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว
 - 17.1) ไม่มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

- 17.2) มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวได้เฉพาะ บางฤดูกาล
- 17.3) มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวได้ตลอดปี
- 18) การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว
- 18.1) ไม่มีการบรรยาย แนะนำสถานที่ และกตिकाการปฏิบัติตน ภายใน แหล่งท่องเที่ยว
- 18.2) มีการบรรยายกิจกรรม แนะนำสถานที่ และกตिकाการปฏิบัติตน สำหรับนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว
- 18.3) มีการฉายวีดีทัศน์ และบรรยายกิจกรรม แนะนำสถานที่ และกตिका การปฏิบัติตน สำหรับนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว
- 19) การให้บริการมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับนักท่องเที่ยว
- 19.1) ไม่มีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
- 19.2) มีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมที่พูดได้เฉพาะภาษาไทยสำหรับบริการ นักท่องเที่ยว
- 19.3) มีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมที่พูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว
- 20) ร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ระลึก
- 20.1) ไม่มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ระลึกภายใน แหล่งท่องเที่ยว
- 20.2) มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ระลึกภายใน แหล่งท่องเที่ยว
- 20.3) มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากและของที่ระลึกทั้งภายใน และบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว
- 21) ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว
- 21.1) ไม่มีกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยว
- 21.2) มีกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ พักผ่อน หรือบันเทิง ในแหล่งท่องเที่ยว
- 21.3) มีกิจกรรมเสริมสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ พักผ่อน หรือบันเทิง ในแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป
- 22) การให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว
- 22.1) ไม่มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
- 22.2) มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ เอกสาร บอร์ดหรือป้ายสื่อความหมาย

- 22.3) มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และมีการสาธิต วิธีการปฏิบัติ
- 23) การให้บริการด้านยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว
- 23.1) ไม่มีการให้บริการด้านยานพาหนะนำชมสถานที่
- 23.2) มีการให้บริการด้านยานพาหนะนำชมสถานที่
- 23.3) มีการให้บริการด้านยานพาหนะนำชมสถานที่อย่างเหมาะสม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- 24) การให้บริการติดต่อสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว
- 24.1) ไม่มีการให้บริการติดต่อสื่อสาร
- 24.2) มีการให้บริการติดต่อสื่อสาร เช่น ส่งจดหมาย โทรศัพท์ โทรสาร ภายในประเทศ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น
- 24.3) มีการให้บริการติดต่อสื่อสาร ตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไป
- 25) การให้บริการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้
- 25.1) ไม่มีการให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว
- 25.2) มีการให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว
- 25.3) มีสถานที่ให้บริการจัดการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ นักท่องเที่ยว
- 26) การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ
- 26.1) ไม่มีการจัดการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ
- 26.2) มีการจัดการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เช่น ห้องน้ำ ทางลาดเอียงสำหรับพื้นต่างระดับ อย่างน้อย 1 ประเภท
- 26.3) มีการจัดการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เช่น ห้องน้ำ ทางลาดเอียงสำหรับพื้นต่างระดับ มากกว่า 1 ประเภท
- 27) ความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะ
- 27.1) ไม่มีเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะที่โดดเด่น
- 27.2) มีเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะที่โดดเด่นอย่างน้อย 1 ประเภท
- 27.3) มีเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะที่โดดเด่นตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป

- 28) ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 28.1) ไม่มีการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 28.2) มีการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างน้อย 1 ประเภท
 - 28.3) มีการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป
- 29) สภาพธรรมชาติและความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว
- 29.1) ไม่มีสภาพธรรมชาติที่สวยงามเป็นพิเศษ
 - 29.2) ไม่มีสภาพธรรมชาติที่สวยงามเป็นพิเศษ แต่มีการตกแต่งภูมิทัศน์ ให้กลมกลืนกับธรรมชาติ
 - 29.3) มีสภาพธรรมชาติที่สวยงาม และมีการตกแต่งภูมิทัศน์ให้กลมกลืน กับธรรมชาติ
- 30) ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท
- 30.1) ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในบริเวณใกล้เคียงในรัศมี 20 กม.
 - 30.2) มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในบริเวณใกล้เคียง อย่างน้อย 1 แห่ง
 - 30.3) มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในบริเวณใกล้เคียงตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป
- 31) การได้รับรางวัล ใบรับรองหรือใบประกาศเกียรติคุณ
- 31.1) ไม่เคยได้รับรางวัล
 - 31.2) เคยได้รับ 1 รางวัล
 - 31.3) เคยได้รับมากกว่า 1 รางวัล
- 32) ความโดดเด่นและหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
- 32.1) ไม่มีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น
 - 32.2) มีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น อย่างน้อย 2-4 ประเภท
 - 32.3) มีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น ตั้งแต่ 5 ประเภท ขึ้นไป
- 33) ความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว
- 33.1) มีกิจกรรมที่โดดเด่นเพียง 1 ประเภท
 - 33.2) มีกิจกรรมที่โดดเด่น 2-4 ประเภท
 - 33.3) มีกิจกรรมที่โดดเด่น ตั้งแต่ 5 ประเภทขึ้นไป

34) การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร

34.1) ไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร

34.2) มีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร

34.3) มีกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร ทั้งภายในแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ

2.1.8 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ยึดตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ,2558)

1) ศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โดยยึดตามหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2) การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

3.1) การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ สนใจ ใส่ใจและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

3.2) การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน/ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น การกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ จึงได้นำหลักการดังกล่าวมาพิจารณา กำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้ และสัมผัสกับระบบนิเวศ อาจจะมีข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ นอกจากนี้ การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการ

จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ จากแนวคิดดังกล่าว ศักยภาพของแหล่งธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ดัชนี ได้แก่

- 1.1) แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้
- 1.2) มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- 1.3) แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.4) ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการจำแนกเขตการจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนี ได้แก่

- 2.1) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว
- 2.2) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว
- 2.3) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2.4) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

- 3.1) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 3.2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี
- 3.3) การให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

3.4) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้าน
ความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบ
ต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้
ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วย
ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดังนี้ ได้แก่

4.1) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

4.2) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบ่งขั้นตอนในการประเมิน
ออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

เป็นการประเมินว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
หรือไม่ซึ่งถ้าพื้นที่ที่ทำการประเมินขาดคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่งนั้น แสดงว่าพื้นที่นั้น ไม่สมควร
จะพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
ประกอบด้วย

- 1) เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามา
เกี่ยวข้อง
- 2) การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

พื้นที่ที่ขอรับการประเมินจะต้องผ่านข้อกำหนดทั้ง 2 หัวข้อ จึงจะเข้าสู่การประเมินใน
ขั้นตอนต่อไปคือ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินในขั้นตอนนี้สามารถแบ่งได้ เป็น 2 กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้าน
การท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในกรณีที่ได้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

ตารางที่ 2.3 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10
3. ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10
4. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10
รวม	40

ที่มา: (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ,2558)

ทั้งนี้ ดัชนีแต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีคุณสมบัติขององค์ประกอบนี้ไม่ต่ำกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งธรรมชาติมีคุณสมบัติต่ำกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนต่ำกว่า 20 คะแนน แสดงว่า พื้นที่นั้นขาดความเหมาะสมหรือศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน ถ้าประสงค์จะขอรับการประเมินจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุดรายละเอียดของค่าคะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่

ตารางที่ 2.4 องค์ประกอบในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	20
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20
รวม	100

ที่มา: (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ,2558)

การกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งเที่ยวนั้น จะนำคะแนนที่ได้ ไปเทียบระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แสดงไว้ดังตารางข้างล่าง

ตารางที่ 2.8 การกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
81 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม	★★★★★
71-80	ดีมาก	★★★★
61-70	ดี	★★★
51-60	ปานกลาง	★★
50 หรือน้อยกว่า	ต่ำ	★

ที่มา: (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ,2558)

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบไป 14 ตัวชี้วัด ได้แก่

1) จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

- 1.1) แหล่งธรรมชาติไม่มี สัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทใดที่เป็นสิ่งดึงดูด นักท่องเที่ยว
- 1.2) แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐาน เป็นประเภทที่สามารถพบได้ ทั่วไปในประเทศไทย
- 1.3) แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานที่พบได้ในแหล่งธรรมชาติบางแห่งในประเทศไทย

1.4) แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือ ธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่ง ในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีน้อย

1.5) แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่ง ในประเทศไทยและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง

1.6) แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่ง ในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีมาก และ นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะไปชมสิ่งดังกล่าว

2) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ

2.1) แหล่งธรรมชาติดั้งเดิมถูกทำลายไปหมด และมีสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของมนุษย์ เข้ามาแทนที่

2.2) แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่คงเหลือเพียงบางจุดเล็กๆ ที่ยังคงสภาพธรรมชาติเดิม

2.3) แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางจุดที่มีขนาดพื้นที่มากพอ และยังคงสภาพธรรมชาติเดิม

2.4) แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมในระดับปานกลาง โดยกึ่งหนึ่งของพื้นที่ มีการถูกรบกวนหรือตัดแปลงจากการกระทำของมนุษย์

2.5) แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย

2.6) แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมและไม่ถูกรบกวนโดยมนุษย์

3) ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ

3.1) แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนและไม่มีหลักฐาน การค้นพบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

3.2) แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือใช้ประโยชน์โดยชุมชน ในอดีต

3.3) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบน้อย

3.4) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก

3.5) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย

3.6) แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด โดยชุมชนมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติในบริเวณนั้นเป็นหลัก อาจเป็นชุมชนที่อยู่มาดั้งเดิมในพื้นที่ หรือมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน และ เป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต

4) ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

4.1) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี

4.2) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี

4.3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี

4.4) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี

4.5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

4.6) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า

5) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว

ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย

ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล

ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

5.1) ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค

5.2) มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ

5.3) มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยและไม่เป็นระบบ มีการวางระบบไว้บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง

5.4) มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 ข้อ

5.5) มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ

5.6) มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ

6) การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

6.1) จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่

6.2) มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

6.3) มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่

6.4) มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกต้องลักษณะ มีการจัดเก็บและกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี

6.5) มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน

7) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

7.1) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ผุพังอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรัง วางไข่

7.2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ

7.3) มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูล มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ

7.4) มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น

7.5) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ

8) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

8.1) ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

- 8.2) มีแผนการดำเนินงาน
- 8.3) มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน
- 8.4) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ
- 8.5) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว
- 8.6) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี
- 9) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 9.1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ
- 9.2) มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ
- 9.3) มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้
- 9.4) สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน
- 9.5) ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 10) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี
- 10.1) มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน
- 10.2) มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะ ในแหล่งธรรมชาติ
- 10.3) จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท
- 10.4) มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ

10.5) มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่

11) มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

11.1) มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม

11.2) มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

11.3) มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว

11.4) มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ

11.5) มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

12) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

12.1) ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้ความรู้

12.2) มีบุคลากรที่มีความรู้บ้าง ในเรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการบอกเล่า

12.3) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยการเรียนรู้จากการศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารที่เชื่อถือได้

12.4) มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านระบบนิเวศ และการอนุรักษ์

12.5) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง

12.6) มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสาร และให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้

13) ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

13.1) มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

13.2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ ในพื้นที่ท่องเที่ยว

13.3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น

13.4) กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น

13.5) มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

14) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

14.1) ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง

14.2) ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว

14.3) ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยว หรือเจ้าของพื้นที่

14.4) ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์

14.5) ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง

2.1.9 แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

นิยามแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สถานที่ที่เป็นแหล่ง/ชุมชน/ย่าน/ตำบล หรืออื่นๆ ที่บูรณาการเกษตรกรรม จนเป็นจุดท่องเที่ยวที่มีการจัดการบริการด้านต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมหรือพักได้ อาทิ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวโดยมีวิทยากรนำชม การจัดสถานที่สาธิต หรือการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์ม มีสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และของที่ระลึกที่มาจากงานด้านการเกษตรที่ทำอยู่ เป็นต้น และการดำเนินการนั้นต้องไม่ขัดแย้งกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ,2557)

ตารางที่ 2.10 องค์ประกอบการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบ	คะแนน
1. ศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	30
2. ศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	40
3. ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	10
4. ศักยภาพการบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	20
รวม	100

ที่มา: (กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ,2557)

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพและปัจจัยทางการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (30 คะแนน)

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการให้คะแนน ตามเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัด โดยดัชนี 1 ข้อ มีค่า 2 คะแนน

มีเพียงพอ ให้ 2 คะแนน/มีแต่ไม่เพียงพอ ให้ 1 คะแนน/ ไม่มี ให้ 0 คะแนน

มาก ให้ 2 คะแนน, ปานกลาง ให้ 1 คะแนน, ต่ำ ให้ 0 คะแนน

ต่ำ ให้ 2 คะแนน, ปานกลาง ให้ 1 คะแนน, มาก ให้ 0 คะแนน

ระดับศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (30 คะแนน)

0-10 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

11-20 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

21-30 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (40 คะแนน)

มิตความเป็นเจ้าบ้าน 30 คะแนน

มิตด้านการตลาด 10 คะแนน

แหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดบ้าง โดยดัชนี 1 ข้อ มีค่า 2 คะแนน

มีศักยภาพในการจัดการสูง ให้ 3 คะแนน

มีศักยภาพในการจัดการปานกลาง ให้ 2 คะแนน

มีศักยภาพในการจัดการในขั้นควรปรับปรุง ให้ 1 คะแนน

ขาดศักยภาพการจัดการ ให้ 0 คะแนน

ระดับศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (30 คะแนน)

0-10 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

11-20 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

21-30 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

ศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (มิติด้านการตลาด 10 คะแนน)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดบ้าง โดยดัชนี 1 ข้อ มีค่า 1 คะแนน

หากมีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 1 คะแนน

หากไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนี ให้ 0 คะแนน

ระดับศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (มิติด้านการตลาด 10 คะแนน)

0-3 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

4-7 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

8-10 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

ระดับศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (40 คะแนน)

0-13 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

14-27 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

28-40 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (10 คะแนน)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดใจ โดยดัชนี 1 ข้อ มีค่า 2 คะแนน

มีศักยภาพการดึงดูดใจระดับสูง ให้ 2 คะแนน

มีศักยภาพการดึงดูดใจระดับปานกลาง ให้ 1.33 คะแนน

มีศักยภาพการดึงดูดใจระดับควรปรับปรุง ให้ 0.66 คะแนน

ไม่มีศักยภาพ ให้ 0 คะแนน

ระดับศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

0-3 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

4-7 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

8-10 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

องค์ประกอบที่ 4 ศักยภาพการบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (20 คะแนน)

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการบริการ โดยดัชนี 1 ข้อ มีค่า 2 คะแนน

มีศักยภาพการบริการระดับสูง ให้ 2 คะแนน

มีศักยภาพการบริการระดับปานกลาง ให้ 1 คะแนน

มีศักยภาพการบริการระดับควรปรับปรุง ให้ 0 คะแนน

ระดับศักยภาพด้านการบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

0-6 คะแนน = ศักยภาพระดับควรปรับปรุง

7-13 คะแนน = ศักยภาพระดับกลาง

14-20 คะแนน = ศักยภาพระดับสูง

ตารางที่ 2.11 องค์ประกอบการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน
81 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
71-80	ดีมาก
61-70	ดี
51-60	ปานกลาง
50 หรือน้อยกว่า	ควรปรับปรุง

ที่มา: (กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ,2557)

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วย 50 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) มีที่พัก (บ้าน เต็นท์/สถานที่ต้อนรับ) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
- 2) มีห้องน้ำที่อนุญาตให้ใช้ (ห้องน้ำสาธารณะ/ห้องน้ำชาวบ้าน) เพียงพอต่อความต้องการ

ของนักท่องเที่ยว

(0-50 ไร่) 2 = มี 4 ห้อง, 1 = มีน้อยกว่า 4 ห้อง, 0 = ไม่มี

(51-500 ไร่) 2 = มีมากกว่า 10 ห้อง, 1 = มี 2-10 ห้อง, 0 = น้อยกว่า 2 ห้อง

(501 ไร่ขึ้นไป) 2 = มีมากกว่า 20 ห้อง, 1 = มี 5-20 ห้อง, 0 = มีน้อยกว่า 5 ห้อง

3) มีจุดบริการอาหาร (ร้านอาหาร จุดซื้อขายอาหาร จุดบริการจัดหาอาหารบริการนักท่องเที่ยว) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

(0-50 ไร่) 2 = มีมากกว่า 2 แห่ง, 1 = มี 1-2 แห่ง, 0 = ไม่มี

(51-500 ไร่) 2 = มีมากกว่า 3 แห่ง, 1 = มี 1-3 แห่ง, 0 = ไม่มี

(501 ไร่ขึ้นไป) 2 = มีมากกว่า 4 แห่ง, 1 = มี 1-4 แห่ง, 0 = ไม่มี

4) มีที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

5) มีจุดแวะซื้อสินค้าเกษตร/ศูนย์รวมสินค้าการเกษตร กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว

(0-50 ไร่) 2 = มีมากกว่า 2 แห่ง, 1 = มี 1-2 แห่ง, 0 = ไม่มี

(51-500 ไร่) 2 = มีมากกว่า 3 แห่ง, 1 = มี 1-3 แห่ง, 0 = ไม่มี

(501 ไร่ขึ้นไป) 2 = มีมากกว่า 4 แห่ง, 1 = มี 1-4 แห่ง, 0 = ไม่มี

6) มีสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะสำหรับผู้พิการ (2 = มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการมากกว่า 1 ชนิด, 1 = มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการเพียง 1 ชนิด, 0 = ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ)

7) มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา รองรับความต้องการ

8) มีป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายตามบริเวณที่สำคัญ

9) มีจุดบริการการเดินทาง (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว (2 = ระยะทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร, 1 = ระยะทางระหว่าง 6-10 กิโลเมตร 0 = ระยะทางมากกว่า 10 กิโลเมตร)

10) สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

11) มีถนนหนทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก

12) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

13) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม

14) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม

15) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

16) มีสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และวีดิทัศน์ เป็นต้น

17) มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นต้น

18) มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวชัดเจน

19) มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา

20) มีการรวมกลุ่มหรือคณะกรรมการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

- 21) มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชน
- 22) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว
- 23) มีการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในท้องถิ่น
- 24) มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
- 25) มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
- 26) มีการนำเสนอราคาสำหรับการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใสและยุติธรรม
- 27) มีช่องทางการจัดจำหน่ายโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การขายตรง, การขายผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
- 28) มีการส่งเสริมการขายในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การโฆษณา, การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- 29) มีการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด กับภาคีอื่น
- 30) มีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวสำเร็จรูป (แพคเกจ ทัวร์)
- 31) มีการวางแผนการตลาดการท่องเที่ยว
- 32) มีการสำรวจ หรือวิจัย หรือมีข้อมูลการตลาดการท่องเที่ยว
- 33) มีการกำหนดจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 34) มีการพัฒนากระบวนการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ
- 35) มีการดำเนินการด้านการตลาดโดยไม่เน้นผลกำไรเป็นหลัก
- 36) แหล่งท่องเที่ยวมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์
- 37) แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจด้านพืชพันธุ์และ/หรือสัตว์ที่พบเจอในแหล่ง
- 38) แหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพโดยรอบที่สวยงาม
- 39) แหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิตเกษตรที่น่าสนใจ
- 40) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว
- 41) การบริการนักท่องเที่ยว
- 42) ทัศนคติการให้บริการ
- 43) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว
- 44) ความรู้และทักษะของผู้ให้บริการข้อมูล
- 45) ความสุภาพ ความมีน้ำใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
- 46) การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว
- 47) ความเสมอภาคในการให้บริการ
- 48) กระบวนการให้บริการมีลำดับขั้นตอน

49) เทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว

50) ความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว และตอบสนองอย่างทันท่วงที

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงพร อ่อนหวาน และคณะ (2555) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชนเพื่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอสันกำแพง คือ ออนใต้ บวกค้าง และร่องวัวแดง กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่สมัครใจดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวโดนชุมชนอำเภอสันกำแพง 6 กลุ่ม คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 10 คน รวม 60 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และแบบเก็บประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลทุนชุมชน และองค์ประกอบการท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่าเมื่อตรวจสอบและทดสอบความถูกต้องของทุนชุมชน 5 ด้าน และการศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ด้าน ของ 3 ตำบล ออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของชุมชนใน 3 ตำบล แตกต่างกันไปได้ดังนี้ 1) ตำบลร่องวัวแดง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าดงพงไหว โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านม่วงเขียว หมู่ 4 ตำบลล้อมวัวแดง 2) ตำบลบวกค้าง เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวยอง โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวชาวยองบวกค้าง หมู่ที่ 1 2 3 และ 4 ตำบลบวกค้าง และ 3) ตำบลออนใต้ เป็นรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมบ้านปาง-ห้วยลาน โดยกลุ่มจัดการท่องเที่ยวบ้านปาง หมู่ที่ 8 ตำบลออนใต้

ภัณณิ แก้วสง่า และนิสาชล จำนงศรี (2555) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย ปัจจุบันพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงไป นักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์จึงมีโอกาที่จะพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แต่เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศไทยด้านองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวตามกรอบแนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พบว่า ประเทศไทยมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งการศึกษาเพื่อสร้างองค์

ความรู้จะช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้มีแบบแผนที่ชัดเจน และเป็นที่ยึดถืออย่างกว้างขวาง สร้างรายได้ให้กับประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป (2557) รูปแบบและกระบวนการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีหลายรูปแบบ เช่น การชมสวนผลไม้ การศึกษา การเพาะปลูก เป็นต้น ซึ่งการแบ่งเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าสามารถแบ่งได้ตามขนาดพื้นที่ ลักษณะเจ้าของกิจการ ลักษณะกิจกรรมการเกษตร และลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งเกษตรกรที่จะเริ่มดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถเลือกรูปแบบตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามขนาดพื้นที่ และเงินทุน แหล่งที่ตั้ง การตลาด ผลผลิตทางการเกษตรที่มี ซึ่งการเริ่มประกอบกิจการนั้นสามารถดำเนินการและสามารถประเมินความเป็นไปได้ด้วยตนเอง ตามหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยผลสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การสร้างรายได้เพิ่มเติมจากการประกอบเกษตรกรรมหลักในปัจจุบัน

ทิพพา หิรัญกิตติ และคณะ (2557) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มุลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 1,600 คน ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยว่าควรจัดตั้งศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งซื้อสินค้าเกษตร/ผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มุลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียด ความสวยงามของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม ความเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเคยท่องเที่ยวเชิงเกษตรรวมครั้งนี้ด้วยจำนวน 4 ครั้ง โดยในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,500 บาท โดยเดินทางแบบเข้าไป-เย็นกลับ มากกว่านักท่องเที่ยวพักค้างแรม โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวพักค้างแรมจำนวน 1 คืน ในการเดินทางแต่ละครั้ง โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชอบการท่องเที่ยวรูปแบบสวนผลไม้ รองลงมา คือรูปแบบเกษตรแบบผสมผสาน และรูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ตามลำดับ

ปัทมา สารสุข (2558) แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิง

เกษตรจังหวัดนครนายก เพื่อศึกษาปัญหาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประชากรที่ต้องการจะสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) ประธานกลุ่มเกษตรกรชาวสวนผลไม้ดีเด่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นแกนนำและเกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก เลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 21 คน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายก เลือกโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย จำนวน 100 คน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ของชุมชน ได้แก่ เกษตรกรและนักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ชุด คือแบบสอบถาม และแนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 แบบ คือ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา 2) การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดนครนายก ด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายกมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรย้อนหลัง ด้านการวางแผน ประชาสัมพันธ์มีการวางแผนประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรฤดูกาลที่เหมาะสม ด้านการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดนครนายก การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดนครนายกเพื่อเข้าสู่สากล ด้านการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง มีป้ายประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อระบบนิเวศของจังหวัดนครนายก

รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ร และภาคภูมิ ภัควิภาส (2559) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่: สวนกุหลาบ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาการสร้างความคุณค่าหรือเพิ่มมูลค่าและปัญหา ข้อเสนอแนะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่: สวนกุหลาบ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ จำนวน 400 คน ได้แก่ ประชากรในหมู่บ้านบวกเตี้ย และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ผลการวิจัย พบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนพื้นที่สูง: สวนกุหลาบ อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

($X = 3.97$) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ($X = 3.65$) และด้านการมีส่วนร่วม ($X = 3.55$) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรมุ่งเน้น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยสร้างจิตสำนึกคุณธรรมจริยธรรมจรรยาบรรณและธรรมาภิบาล และให้ความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย และ 2) ส่งเสริมการสร้างประสบการณ์เชิงพื้นที่ด้วยตัวของชุมชน โดยผ่านการสื่อสารข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนด้วยกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

Khanchit Maraphot and Thaksinat Somboon. (2559) การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ : กรณีศึกษาดำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ดำบลคลองเขื่อน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพรวมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่าดำบลคลองเขื่อนมีทรัพยากรการท่องเที่ยว สินค้าเกษตรและวัฒนธรรมที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวสนใจศึกษา โครงการพระราชดำริชมความสวยงามของธรรมชาติและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเรียนรู้การทำสวนผลไม้และการทำเกษตรแบบผสมผสาน การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ดำบลคลองเขื่อนพบว่าที่พักแรมมีความเหมาะสมมากที่สุดรองลงมาคือความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าของสถานที่และความเหมาะสมของแหล่งเรียนรู้สวนเกษตรตามลำดับส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือความชัดเจนของป้ายบอกทิศทาง

สุกานดา นาคะปักนิณ และคณะ (2560) รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ดังนี้ 1) ประเมินสถานการณ์การท่องเที่ยว 2) รวบรวมข้อมูลและประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อรูปแบบการท่องเที่ยว และ 4) เพื่อเสนอแนะรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม จำนวนรวม 36 คน)

แบบสำรวจและแบบประเมินความพร้อมแหล่งท่องเที่ยว (ทั้งหมด 29 แหล่ง) การประชุม กลุ่มย่อยการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนำร่อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือ Matrix Table, SWOT Analysis, 7S of McKinsey Model และ Porter's Diamond Model และสรุป ด้วยการอธิบายเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวจำนวน 446 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยว วิถีเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มจังหวัดร้อยแก่น สารสินธุ์จะต้องอยู่บนฐานความพร้อม ของทรัพยากรท้องถิ่น คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติทรัพยากร ทางสังคมและวัฒนธรรม และ ทรัพยากรทางสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์สำคัญ และผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทุกภาคส่วน อันได้แก่ เกษตรกร ชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมบริการ ตลอดจน ผู้นำและบุคลากรภาครัฐ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม และบูรณาการความ ร่วมมือกัน ในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่น สารสินธุ์ให้มีความสามารถทางการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยว สามารถตอบสนองและสร้าง ประสบการณ์ที่ ประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ไปพร้อมๆกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผ่าน กระบวนการ ขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ 1) การจัดการองค์การชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 2) การพัฒนา ทรัพยากร มนุษย์เพื่อการท่องเที่ยว 3) การจัดการห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว 4) การจัดการการ ท่องเที่ยว ยั่งยืน 5) การจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ 6) การจัดการการตลาดการท่องเที่ยว 7) การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์ และ 8) การสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการพัฒนาศักยภาพ ของการท่องเที่ยวชุมชนเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับสู่มาตรฐานอาเซียนได้ 5 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 ด้านศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มิติที่ 2 ด้านศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มิติที่ 3 ด้านศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มิติที่ 4 ด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มิติที่ 5 ด้านศักยภาพการจัดการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ซึ่งจะแสดงไว้ในเนื้อหาบทที่ 3